SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Hallitusneuvos Joni Komulainen

Eduskunta
Hallintovaliokunta

Asia: K 1/2020 vp Hallituksen vuosikertomus 2019

Teema: HE 333/2014 vp – EV 268/2014 vp Viranomaisyhteistyö uhkan arvioinnissa ja uhkaavan teon estämisessä

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN SELVITYS HALLINTOVALIOKUNNALLE

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt asiantuntijalausuntoa vuoden 2019 hallituksen vuosikertomuksen käsittelemiseksi.

Hallituksen esityksessä 333/2014 vp ehdotettiin säädettäväksi viranomaisille oikeus ilmoittaa oma-aloitteisesti poliisille henkeen ja terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia ja uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä. Ilmoittamisoikeus on silloin, kun sosiaali- ja terveydenhuollossa, oppilaitoksessa tai nuorisotoimessa toimiva taikka hätäkeskustoiminnan tehtäviä hoitava on hänelle kuuluvia tehtäviä hoitaessaan saanut tietoja olosuhteista, joiden perusteella hänellä on syytä epäillä jonkun olevan vaarassa joutua väkivallan kohteeksi (HaVM 41/2014 vp). Hallintovaliokunta on pyytänyt sosiaali- ja terveysministeriöltä lausuntoa hallituksen vuosikertomuksesta 2019 keskittyen kiinnittämään huomiota teemana erityisesti seuraavaan eduskunnan lausumaan:

o HE 333/2014 vp – EV 268/2014 vp (viranomaisyhteistyö uhkan arvioinnissa ja uhkaavan teon estämisessä):
- ministeriöltä pyydetään tässä yhteydessä ajankohtaiskatsausta siitä, missä tällä hetkellä mennään valiokunnan lausunnossa HaVL 46/2018 vp – O 54/2018 vp edellytetyssä selvitystyössä muun muassa siltä osin, kuinka tietojen luovuttaminen on parantunut kuluvan vuoden aikana eli kuinka lausuman edellytyksiä on toteutettu selvitysvelvoitteen asettamisen myötä.

Hallintovaliokunta on mietinnössään HaVM 41/2014 vp todennut, että viranomaisten mahdollisuuksiin arvioida väkivallan uhkaa tai ehkäistä ja estää sitä vaikuttavat niiden käytettävissä olevat tiedot. Voimassa oleva lainsäädäntö edellyttää pääsääntöisesti tietoja tarvitsevan viranomaisen esittämää pyyntöä, eivätkä viranomaiset ja muut toimijat lähtökohtaisesti voi luovuttaa tietoja oma-aloitteisesti. Yleinen ongelma näyttää olevan, ettei poliisi tiedä muilla tahoilla olevista tiedoista eikä näin ollen osaa pyytää niitä.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Olemassa olevien merkityksellisten tietojen puuttuminen voi johtaa ja todennäköisesti on johtanutkin väkivallantekoihin sen vuoksi, ettei poliisi ole saanut tietoja, joiden avulla henkirikos tai muu väkivallanteko olisi voitu estää.

Eduskunta on vastauksessaan EV 268/2014 vp hallituksen esityksen HE 333/2014 vp johdosta edellyttänyt hallituksen antavan hallintovaliokunnalle vuoden 2017 loppuun mennessä perustuslain 47 §:n 2 momentin mukaisen kirjallisen selvityksen siitä, 1. kuinka viranomaiset ja muut toimijat ovat uuden lainsäädännön nojalla ilmoittaneet oma-aloitteisesti poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia tai uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä, 2. kuinka luovutettuja tietoja on hyödynnetty ja niiden avulla toiminnan vaikuttavuutta on parannettu sekä 3. millä tavoin erimuotoinen viranomaisyhteistyö ja sen vaikuttavuus on kehittynyt uudistuksen myötä.

Hallintovaliokunta on lausunnossaan HaVL 46/2018 vp – O 54/2018 vp edellyttänyt mietintöön HaVM 41/2014 vp viitaten sisäministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön antavan kunkin erikseen vuoden 2020 loppuun mennessä hallintovaliokunnalle perustuslain 47 §:n 2 momentissa tarkoitetun kirjallisen selvityksen siitä,

1) kuinka viranomaiset ja muut toimijat ovat kyseisen lainsäädännön nojalla ilmoittaneet oma-aloitteisesti poliisille henkeen tai terveyteen kohdistuvan uhkan arviointia tai uhkaavan teon estämistä varten välttämättömät tiedot salassapitovelvollisuuden estämättä,
2) kuinka luovutettuja tietoja on hyödynnetty ja niiden avulla toiminnan vaikuttavuutta on parannettu, sekä
3) millä tavoin erimuotoinen viranomaisyhteistyö ja sen vaikuttavuus on kehittynyt säädetyn lainsäädännön myötä.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Sosiaali- ja terveysministeriö pitää nykytilassa ensi sijassa tärkeänä sitä, että voimassa olevia lain säännöksiä, kuten potilaslain13 §:n 4 momentin mukaista ilmoitusoikeutta sovellettaisiin käytännössä mahdollisimman tehokkaasti.

Sosiaali- ja terveysministeriö on aiemmissa lausunnoissaan tuonut esille, että sillä ei ole tietoa poliisille annettujen ilmoitusten määrästä tai kuinka paljon tietoja jää muilta viranomaisilta luovuttamatta poliisille uhkien arviointia varten. Sen sijaan poliisilla pitäisi edellä mainittujen ilmoitusten lakisääteisenä vastaanottajana ja EU:n tietosuoja-asetuksen mukaisena rekisterinpitäjänä olla parhaimmat edellytykset tilastoida ilmoitukset ja niiden perusteella ryhtyä yhdessä eri ministeriöiden kanssa tarvittaviin toimenpiteisiin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on yhdessä sisäministeriön kanssa tehnyt tiivistä yhteistyötä, jolla on rakennettu nykysääntelyyn perustuvaa yhteistä käsitystä, kuinka

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

tietojen luovuttamista voitaisiin parantaa hallituksen esityksen 333/2014 vp liittyvän selvityksen tekemiseksi eduskunnan edellyttämällä tavalla (EV 268/2014) kevään koronapandemian rajoitteet kuitenkin huomioiden.

Aikaisemman yhteistyön jatkumona ja sitä täydentäen sosiaali- ja terveysministeriö valmisteli vuoden 2019 aikana yhdessä sisäministeriön, Suomen Lääkäriliiton, valtion mielisairaaloiden, Suomen psykiatriayhdistyksen ja Suomen Lääkäriliiton kanssa valmistelleet kansallista opasta terveydenhuollolle "OHJE TERVEYDENHUOLLON JA POLIISIN VÄLISEEN TIEDONVAIHTOON."[1] Ohjeen tarkoituksena on antaa ohjeita terveydenhuollon ammattihenkilön velvollisuudesta ja oikeudesta luovuttaa potilasta koskevia salassa pidettäviä tietoja poliisille. Ohjeessa käydään läpi terveydenhuollon tiedon luovuttamiseen liittyviä voimassa olevia säädöksiä sekä esimerkkitilanteita. Sen tavoitteena on lisätä keskeisten terveydenhuollon toimijoiden tuntemusta poliisin ja terveydenhuollon tiedonvaihtoon koskevista säännöksistä käytännön soveltamistilanteissa ja myös lisätä terveydenhuoltoviranomaisten tuntemusta heidän oikeudestaan ilmoittaa poliisille uhkaavasta teosta ja saattaa se poliisin arvioitavaksi, jotta mahdollinen teko voidaan estää.

Ohje julkaistiin helmikuussa 2020 ja se on sosiaali- ja terveysministeriön saaman palautteen mukaan otettu hyvin vastaan. Sisäministeriöstä saatujen tietojen mukaan alueellisia eroja on edelleen kuitenkin lähinnä erään sairaanhoitopiirin osalta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on selvittänyt mahdollisuutta tilastoida poliisille tehtävien ilmoitusten määriä Kanta-palveluiden avulla alkuvuodesta 2020. Kanta-palveluihin tallennetaan potilasasiakirjojen lisäksi tiedot potilasasiakirjojen luovutuksista. Erilaiset ilmoitukset ja lausunnot, joissa ei ole kyse potilasasiakirjojen luovutuksesta, ovat potilashallinnollista tietoa, eikä niistä tallenneta Kanta-palveluihin luovutusilmoituksia. Kanta-palveluiden kautta ei siis ole saatavilla tietoa poliisille tehtävistä ilmoituksista. Jos tällainen tiedonkeruu haluttaisiin Kanta-palveluihin toteuttaa, vaatisi se muutoksia kaikkiin terveydenhuollossa käytettäviin potilastietojärjestelmiin sekä terveydenhuollon kirjaamiskäytäntöihin. Luovutusilmoitusasiakirjan tietorakenteita pitäisi muuttaa, ja Kanta-palveluihin tulisi toteuttaa toiminnallisuus, jonka avulla Kela voisi poimia tarvittavat tiedot luovutusilmoitusasiakirjoista.

Sisäministeriöstä saadun tiedon mukaan sisäministeriö on vuonna 2020 käynnistänyt valmistelut selvityksen tekemiseksi eduskunnan edellyttämällä tavalla (EV 268/2014) ja hallintovaliokunnan (HaVL 46/2018 vp) mietinnössään esittämän mukaisesti vuoden 2020 loppuun mennessä. Sisäministeriö on pyytänyt 5.2.2020 (SMDno-2020-166) Poliisihallitusta keräämään selvitykseen tarvittavat tiedot

[1] https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162048/OHJE_terveydenhuollon_ja_polisiin_valiseen_tiedonvaihtoon.pdf?sequence=1&isAllowed=y

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

31.8.2020 mennessä, jotta poliisin toimialan osalta on valmius tehdä selvitys määräaikaan mennessä 31.12.2020.

Yleisenä näkymänä on, että viranomaisyhteistyön edellytysten voidaan arvioida parantuneen oma-aloitteisen ilmoitusoikeuden myötä. On kuitenkin huomattava, että kevään 2020 koronapandemian rajoitustoimien takia viranomaisten yhteistyö ja tiedonvaihto ei ole ollut tavanomaista, esimerkiksi koulujen sulkemisten takia.

Selvityksen tekemiseksi tarvittavien tietojen keruu on kaikkien keskeisten ministeriöiden ja näiden hallinnonalojen vastuulla, sillä vain siten voidaan saada kattava käsitys hallintovaliokunnan edellyttämällä tavalla.

Sosiaali- ja terveysministeriö katsoo, että sisäministeriö voisi tuottaa muodostetusta alustavasta tietopohjasta keskeisen sisällön, jota eri toimialojen tiedot täydentäisivät ja rikastaisivat ja se käytäisiin yhdessä läpi sisäministeriön, keskeisten ministeriöiden ja poliisin kanssa, ja tehtäisiin sen pohjalta alustavat johtopäätökset.

Sosiaali- ja terveysministeriö tekee valvovien viranomaisten (aluehallintovirastot ja Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Valvira) avulla syksyn aikana kohdennetun erityiskyselyn, jolla edellä mainittuja alustavia johtopäätöksiä kontrolloidaan ja täydennetään palvelujärjestelmän näkökulmasta. Näistä koostetaan arvio toimivuudesta ja muutostarpeista vuoden loppuun mennessä.